

Верховний Суд

**Національна школа
суддів України**

Особливості спорів щодо соціального захисту осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

**Альберт Єзеров,
суддя Верховного Суду,
к.ю.н., доцент**

В контексті змісту статті 16 Конституції України слід зазначити, що обов'язок держави щодо подолання наслідків Чорнобильської катастрофи зумовлює надання особливого статусу громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

*Ст. 16 Конституції України забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави.

**Забезпечення сталості судової практики шляхом
формування правових висновків КАС ВС у складі
«профільної» палати**

**Постанова КАС ВС від 20.03.2019
(справа №697/121/17)**

Інститут «зразкових справ, насамперед, дозволяє зменшити можливість «створення» різної судової практики в аналогічних правовідносинах та сприяє єдності такої практики

Зразкові справи в практиці КАС ВС

зразкова справа №240/4937/18

позивач з 17 липня 2018 року має право на отримання підвищення до пенсії як непрацюючий пенсіонер, який проживає на території радіоактивного забруднення – зоні гарантованого добровільного відселення, на підставі статті 39 Закону №796-ХІ

240/4937/18

(а) позивач є особою, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи;

(б) позивач проживає на території радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи;

(в) позивач є непрацюючим пенсіонером;

(г) відповідачем є відповідне управління Пенсійного фонду України;

(д) предметом спору є нарахування та виплата з 17 липня 2018 року підвищення до пенсії непрацюючим пенсіонерам, які проживають на території радіоактивного забруднення, в розмірі визначеному частиною другою статті 39 Закону №796-XII в редакції чинній до 1 січня 2015 року.

580/2371/20

а) позивач є особою, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи;

б) позивач проживає на території, що до 01.01.2015 відносилась до зони посиленого радіоекологічного контролю;

в) позивач є непрацюючим пенсіонером;

г) відповідачем є відповідне управління Пенсійного фонду України;

д) предметом спору є нарахування та виплата з 17 липня 2018 року підвищення до пенсії непрацюючим пенсіонерам, які проживають на території радіоактивного забруднення, у розмірі визначеному частиною другою статті 39 Закону №796-XII в редакції чинній до 1 січня 2015 року

ОЗНАКИ ТИПОВОЇ СПРАВИ

Ст. 361 КАС :

Підставами для перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами є:

1) встановлена КСУ неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане

**ПЕРЕГЛЯД ЗА ВИКЛЮЧНИМИ
ОБСТАВИНАМИ**

касаційний суд дійшов висновку, що суд апеляційної інстанції правильно застосував норми матеріального і процесуального права з огляду на чинність застосованих норм на момент ухвалення судового рішення. І, посилаючись на пункті 2 резолютивної частини рішення від 25.04.2019 року № 1-р(П)/2019, яким КСУ визнав неконституційним та таким, що втрачає чинність словосполучення «дійсної строкової», що міститься в положеннях частини третьої статті 59 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», саме з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення, тобто з 25 квітня 2019 року,

Верховний Суд визначив, що до правовідносин, які виникли до цієї дати, слід застосовувати редакцію статті, що була чинною до визнання її неконституційною

справа №826/14077/18

I. Ключові підстави для задоволення заяви про перегляд судового рішення за виключними обставинами

- 1) Вимога ч. 3 ст. 59 Закону № 796-XII щодо участі у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та військових навчаннях лише під час проходження дійсної строкової служби втратила чинність з 25 квітня 2019 року, тому суд, з метою ефективного захисту прав, свобод, інтересів позивача вважає, що слід застосувати ч. 2 ст. 9 КАС України, і зобов'язати відповідача здійснити перерахунок пенсії по інвалідності, відповідно до ч. 3 ст. 59 Закону України "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" (з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня відповідного року), саме з 25 квітня 2019 року.
- Зважаючи на рішення Конституційного Суду України у справі № 3-14/2019 (402/19, 1737/19 (№1-р(II)/2019), яким визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), словосполучення "дійсної строкової", яке міститься у положеннях ч. 3 ст. 59 Закону України "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" зі змінами, суд вважає, що позивач отримав право на перерахунок пенсії по інвалідності, обчисленої з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 01 січня відповідного року, з 25 квітня 2019 року.

справа № 823/1404/18

- 2) Разом з тим, колегія суддів наголошує, що станом на день звернення позивача до відповідача із заявою про перерахунок пенсії останній діяв у відповідності до вимог чинного законодавства, відповідно колегія суддів не вбачає в його діях протиправності.
- Проте, оскільки станом на день перегляду постанови Київського апеляційного адміністративного суду від 08 серпня 2018 року за виключними обставинами виникли підстави для перерахунку пенсії позивача у відповідності до вимог ч. 3 ст. 59 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», колегія суддів доходить висновку, що з метою належного та повного захисту прав позивача слід зобов'язати ГУ ПФ України в Черкаській області здійснити з 25 квітня 2019 року перерахунок та виплату позивачу пенсії, обчисленої з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої ч. 3 ст. 59 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» на 1 січня відповідного року, саме з 25 квітня 2019 року.
- На підставі наведеного вище, колегія суддів вважає, що заява про перегляд судового рішення за виключними обставинами підлягає частковому задоволенню, шляхом скасування постанови Київського апеляційного адміністративного суду від 08 серпня 2018 року та ухвалення нової постанови, про скасування рішення суду першої інстанції та часткове задоволення позовних вимог.

постанова Шостого апеляційного адміністративного суду від 18 червня 2019 року

справа № 823/1404/18

II. «Рішення суду не передбачає виконання» як підстава для відмови у задоволенні заяви про перегляд судового рішення за виключними обставинами

- 1) На час виникнення спірних правовідносин та на час розгляду справи судами положення зазначеної норми були чинними та підлягали застосуванню відповідачем. Рішення КСУ від 25 квітня 2019 у справі № 3-14/2019 на спірні правовідносини не може вплинути, оскільки правовідносини у цій справі виникли до ухвалення такого рішення.
- 2) Відповідно п.1 ч. 5 ст.361 Кодексу адміністративного судочинства України підставами для перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами є встановлена Конституційним Судом неконституційність (конституційність) закону, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане.
- З матеріалів справи слідує, що постановою від 14.01.2019 року позивачу відмовлено в задоволенні його позовних вимог, виконавчі листи по справі не видавались, отже, судові рішення не виконувались, відтак не виникло і обставин для перегляду судового рішення за виключними обставинами відповідно до п. 1 ч. 5 ст. 361 КАС України

ухвала Третього апеляційного адміністративного суду від 26 червня 2019 року

справа № 0440/5693/18

20.02.2020 – ухвала про передачу на ВП ВС

25.03.2020 – ухвала ВП ВС

14.05.2020 – ухвала про передачу на ОП ВС

19.02.2021 – постанова ОП КАС ВС

справа №808/1628/18

- Не означають як виключну правову проблему в сформульованому касаційним судом вигляді рішення ВС, на які покликався касаційний суд, оскільки, по-перше, касаційні суди у цих справах фактично встановили, як слід застосовувати норми закону, які рішенням КСУ визнані неконституційними, і, по-друге, суди насправді не допустили суперечливого та взаємовиключного розуміння і застосування положень законодавства, що були чинними на час розгляду спору, але втратили законну силу після визнання їх неконституційними на підставі рішення суду конституційної юрисдикції

Велика Палата ВС

справа №808/1628/18

не може вважатись невиконаним, в розумінні положень пункту 1 частини п`ятої статті 361 Кодексу адміністративного судочинства України, рішення суду, що набрало законної сили та яким у задоволенні позову відмовлено, оскільки таке рішення не передбачає примусового його виконання

ОП КАС ВС

справа №808/1628/18

справа щодо застосування строків при перерахунку пенсій

Чи може бути факт нездійснення перевірки особою, якій державою призначено пенсію або інші постійні соціальні виплати, правильності нарахування уповноваженими суб'єктами владних повноважень конкретних сум таких виплат або невчасне звернення з відповідним позовом до адміністративного суду підставою для судового захисту її прав лише у межах останніх шести місяців, що передують даті звернення до суду?

справа №510/1286/16

просив зобов'язати Управління ПФУ перевести його з пенсії по інвалідності, яку він отримує відповідно до Закону України “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи” на пенсію по інвалідності за Законом України “Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб” (у такому порядку, як при пораненні, контузії або каліцтві), у зв'язку із захворюванням, пов'язаним з виконанням ним обов'язків військової служби та з участю його в ліквідації наслідків на Чорнобильській АЕС, що спричинило інвалідність

справа № 588/774/16-а

Оскільки судами встановлено, що позивач має статус військовозобов'язаного, призваного на збори, а не військовослужбовця, то обов'язковою умовою для поширення на нього вищевказаних норм є те, що інвалідність має бути отримана внаслідок поранення, контузії або каліцтва при виконанні службових обов'язків у період проходження цих зборів.

Закон визначив вичерпний перелік обставин отримання інвалідності для порівняння військовозобов'язаного, призваного на збори до військовослужбовців строкової служби.

Інвалідність позивача настала через захворювання, пов'язане з виконанням обов'язків військової служби щодо ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Доказів на підтвердження наявності саме поранення, контузії або каліцтва позивачем надано не було, у зв'язку з чим відповідач правомірно відмовив позивачу у переведенні його на пенсію на підставі Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб".

справа № 588/774/16-а

Дякую за увагу!